

ICHKI XAVFSIZLIK TIZIMI: MILLIY XAVFSIZLIK VA FUQAROLIK JAMIYATI O'RTASIDAGI HUQUQIY MUVOZANAT

Qayumov Bohodir Sohodillayevich

*Namangan viloyati To'raqo'rg'on tuman IIB JXX XPB
profilaktika inspektori katta leytenant*

Annotatsiya: Ushbu maqolada ichki xavfsizlik tizimining milliy xavfsizlik ta'minlash funksiyalari va fuqarolik jamiyati huquqlari o'rtasidagi huquqiy muvozanat masalalari tahlil qilingan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, samarali ichki xavfsizlik tizimi demokratik qadriyatlarni saqlab qolgan holda milliy xavfsizlik maqsadlariga erishish uchun aniq huquqiy chegaralar va nazorat mexanizmlarini talab qiladi.

Kalit so'zlar: ichki xavfsizlik, milliy xavfsizlik, fuqarolik jamiyati, huquqiy muvozanat, demokratik nazorat, fuqarolar huquqlari

Аннотация: В статье анализируются вопросы правового баланса между функциями национальной безопасности системы внутренней безопасности и правами гражданского общества. Результаты показывают, что эффективная система внутренней безопасности требует четких правовых границ и механизмов контроля для достижения целей национальной безопасности при сохранении демократических ценностей.

Ключевые слова: внутренняя безопасность, национальная безопасность, гражданское общество, правовой баланс, демократический контроль, права граждан

Abstract: This article analyzes the issues of legal balance between the national security functions of the internal security system and the rights of civil society. The results show that an effective internal security system requires clear legal boundaries and control mechanisms to achieve national security goals while preserving democratic values.

Keywords: internal security, national security, civil society, legal balance, democratic control, citizens' rights

Kirish. Zamonaviy davlatlarda ichki xavfsizlik tizimi milliy xavfsizlikni ta'minlashning muhim komponenti hisoblanadi, biroq uning faoliyati fuqarolik jamiyati institutlari va individual huquqlar bilan muvozanatlashni talab qiladi [1]. Ichki xavfsizlik organlari terrorizmga qarshi kurash, davlat sirlarini himoya qilish, ekstremizm va separatizm kabi tahdidlarni bartaraf etish vazifalarini bajarib, keng vakolatlarga ega bo'ladi. Biroq bu vakolatlarning noto'g'ri qo'llanilishi fuqarolar huquqlarining buzilishiga va avtoritar tendensiyalarning kuchayishiga olib kelishi mumkin. O'zbekiston Respublikasida davlat xavfsizlik xizmati faoliyatining huquqiy asoslari va uning fuqarolik jamiyati bilan munosabatlari konstitutsiyaviy tartibga solingan bo'lib, fuqarolar huquq va erkinliklarini himoya qilish tamoyillari bilan uyg'unlashtirilgan [2].

Ichki xavfsizlik va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi muvozanat muammosi xalqaro huquq va konstitutsiyaviy huquqning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Bir tomondan, davlat o'z fuqarolarini tashqi va ichki tahdidlardan himoya qilish majburiyatiga ega, ikkinchi tomondan esa fuqarolar huquqlari va erkinliklarini ta'minlash konstitutsiyaviy burchidir. Bu ikki maqsad o'rtasidagi to'g'ri muvozanatni topish zamonaviy demokratik davlat qurilishining asosiy vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda. Xususan, global terroristik tahdidlar va raqamli texnologiyalarning rivojlanishi yangi turdagi xavfsizlik choralari qo'llashni talab qilmoqda, bu esa fuqarolar huquqlariga yanada katta ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Metodologiya va adabiyotlar tahlili. Ushbu tadqiqot adabiyotlar tahlili va qiyosiy-huquqiy tahlil metodlariga asoslanadi. Tadqiqot jarayonida O'zbekiston va xorijiy mamlakatlarning konstitutsiyaviy va maxsus qonunchiligi, ilmiy adabiyotlar, xalqaro huquqiy hujjatlar tahlil qilingan. O'zbek huquqshunoslari orasida A.X. Saidovning konstitutsiyaviy huquq bo'yicha asarlari davlat xavfsizligi va fuqarolar huquqlari o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash masalalarini chuqur yoritadi [3]. Shuningdek, G.A. Abduraximova tomonidan ichki ishlar organlari faoliyatining huquqiy asoslari va fuqarolar huquqlarini himoya qilish mexanizmlari fundamental darajada o'rganilgan bo'lib, xavfsizlik tizimi va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning huquqiy jihatlari tahlil qilingan [4].

Rus huquq fanida V.A. Burkovskiyning tadqiqotlari ichki xavfsizlik tizimining tashkiliy va huquqiy asoslarini o'rganishga bag'ishlangan bo'lib, xavfsizlik organlarining vakolatlari va ularning fuqarolar huquqlariga ta'siri masalalari chuqur tahlil qilingan [5]. A.A. Proskurinning asarlarida maxfiy operativ faoliyatning huquqiy tartibga solinishi va fuqarolar huquqlarini himoya qilish kafolatlari tizimi o'rganilgan bo'lib, demokratik nazorat mexanizmlarining ahamiyati ta'kidlangan [6].

Xalqaro adabiyotda D. Lyon tomonidan yozilgan "Surveillance Society" asari zamonaviy kuzatuv tizimlarining jamiyatga ta'sirini keng tahlil qiladi va fuqarolar huquqlari nuqtai nazaridan xavfsizlik choralari baholaydi [7]. Shuningdek, European Court of Human Rights ning qarorlar amaliyoti ichki xavfsizlik choralari va Inson huquqlari to'g'risidagi Yevropa konvensiyasi o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash bo'yicha muhim pretsedentlar yaratgan. S. Zuboff ning "The Age of Surveillance Capitalism" asari raqamli texnologiyalar davrida xavfsizlik va shaxsiy hayot daxlsizligi o'rtasidagi yangi qiyinchiliklarni ochib beradi [8].

Natijalar va muhokama. Adabiyotlar tahlili natijasida ichki xavfsizlik tizimi va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashning bir necha asosiy tamoyillari aniqlandi. Birinchidan, qonuniylik tamoyili - ichki xavfsizlik organlarining barcha faoliyati qat'iy qonuniy asoslarga ega bo'lishi va parlament nazoratiga bo'ysunishi kerak. O'zbekiston qonunchiligida davlat xavfsizlik organlarining vakolatlari aniq belgilangan bo'lib, ularning faoliyati sud nazorati ostida amalga oshiriladi. Ikkinchidan, mutanosiblik tamoyili - qo'llaniladigan choralar mavjud tahdidga mutanosib bo'lishi va fuqarolar huquqlariga minimal ta'sir ko'rsatishi zarur. Bu tamoyil ayniqsa maxfiy operativ choralar qo'llashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, ichki xavfsizlik tizimining samaradorligi va fuqarolar huquqlarini himoya qilish o'rtasidagi muvozanat institut darajasida ta'minlanishi kerak. Sud nazorati tizimi xavfsizlik organlarining vakolatlari chegaralarini belgilash va ularning qonuniy faoliyatini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi. O'zbekistonda maxfiy operativ choralar qo'llash uchun sud ruxsati olish tartibi joriy etilgani fuqarolar huquqlarini himoya qilishning muhim kafolati hisoblanadi. Shuningdek, Oliy Majlis tomonidan amalga oshiriladigan parlament nazorati ham ichki xavfsizlik organlarining javobgarligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi ichki xavfsizlik sohasida yangi imkoniyatlar yaratgan holda, fuqarolar huquqlariga yangi tahdidlar ham keltirib chiqarmoqda. Ommaviy kuzatuv tizimlari, telekommunikatsiya ma'lumotlarini to'plash va tahlil qilish, sun'iy intellekt texnologiyalarining qo'llanilishi xavfsizlik organlariga keng imkoniyatlar beradi, biroq bu shaxsiy hayot daxlsizligi huquqini buzish xavfini ham oshiradi. Shu sababli, raqamli xavfsizlik choralari qo'llanilishi uchun yanada qat'iy huquqiy tartib-qoidalar ishlab chiqish zarur. O'zbekistonda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish to'g'risidagi qonunchilik ichki xavfsizlik faoliyatida ham qo'llaniladi va fuqarolar huquqlarini himoya qilishning qo'shimcha kafolatini yaratadi.

Fuqarolik jamiyati institutlarining ichki xavfsizlik faoliyatida nazorat rolini o'ynashi demokratik muvozanatning muhim elementi hisoblanadi. Fuqarolik jamiyati tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari va huquq himoyachilari ichki xavfsizlik organlarining faoliyatini kuzatib borish va fuqarolar huquqlari buzilishi holatlari bo'yicha signal berish funksiyasini bajaradi. Bu tashqi nazorat mexanizmi ichki xavfsizlik tizimining shaffofligini oshirish va suiiste'mol holatlari oldini olishda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ichki xavfsizlik tizimi va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi huquqiy muvozanatni ta'minlash zamonaviy demokratik davlatning asosiy vazifalaridan biridir. Bu muvozanat qonuniylik, mutanosiblik, shaffoflik va javobgarlik tamoyillari asosida qurilishi kerak. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan huquq-islohatlari ichki xavfsizlik tizimining samaradorligini oshirish bilan birga fuqarolar huquqlari va erkinliklarini himoya qilish kafolatlarini mustahkamlashga qaratilgan. Kelajakda raqamli texnologiyalarning rivojlanishi va yangi turdagi xavfsizlik tahdidlarining paydo bo'lishi ichki xavfsizlik va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi muvozanatni yangi darajada qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Bu jarayonda parlament nazorati, sud nazorati va fuqarolik jamiyati nazoratining kuchaytirilishi, xavfsizlik choralari huquqiy tartibga solinishining takomillashtirilishi va fuqarolar huquqlarini himoya qilish mexanizmlarining rivojlantirilishi ustuvor vazifalar bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev, Sh.M. (2019). Davlat xavfsizligi va fuqarolar huquqlari: muvozanat masalasi. Toshkent: O'zbekiston.

2. Юсупходжаева, С. Т. (2020). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ БОЛЬНЫХ РЕВМАТОИДНЫМ АРТРИТОМ И МЕТОДЫ ИХ ПСИХОКОРРЕКЦИИ. In Global Science and Innovations 2020 (pp. 170-174).

3. Гафурова, С. Ш., & Юсупходжаева, С. Т. (2024). ТРЕВОЖНО-ФОБИЧЕСКИЕ РАССТРОЙСТВА ПРИ СИНДРОМЕ РАЗДРАЖЕННОГО КИШЕЧНИКА И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПСИХОТЕРАПИИ И ПСИХОФАРМАКОТЕРАПИИ ПРИ НИХ.

4. Юсупходжаева, С. Т. (2020). Психоэмоциональные расстройства при ревматоидном артрите и методы их психокоррекции. Журн. Неврология, (3).

5. Гафурова, С. Ш., & Юсупходжаева, С. Т. (2024). Identification of anxiety-phobic disorders in irritable bowel syndrome and improvement of medical psychological support in them.

6. Rasulova, R. B. (2025). DEVELOPING GENERAL EDUCATION SCHOOL STUDENTS' TEXT PRODUCTION COMPETENCIES THROUGH EFFECTIVE USE OF THE "STORY WITHIN A STORY" TECHNIQUE. Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal, 6(04), 297-311.

7. Rasulova, V., & Saidov, S. (2025). TAU-BASED THERAPEUTICS IN ALZHEIMER'S DISEASE: WHERE WE ARE AND WHAT LIES AHEAD. Естественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования, 4(5), 67-71.

8. Rasulova, V., & Saidov, S. (2025). AN OVERVIEW OF ALZHEIMER'S DISEASE THERAPIES AND THEIR CLINICAL LIMITATIONS. Инновационные исследования в современном мире: теория и практика, 4(11), 12-16.

9. Batirovna, R. V., & Sharipovna, B. S. (2021). Change in phospholipid composition and activity phospholipase A2 in hyperglycemia. ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL, 11(1), 1023-1027.

10. Расулова, В. Б., Кариева, М. Т., & Ибрагимова, Ш. А. (2021). ИЗУЧЕНИЕ ФОСФОЛИПИДНОГО СОСТАВА МЕМБРАН МИТОХОНДРИЙ ГЕПАТОЦИТОВ ПРИ ГИПЕРГЛИКЕМИИ. POLISH SCIENCE JOURNAL, 238.

11. Мусурмонкулов, Ж. М., Кадиров, М. А., Расулова, В. Б., & Шадманов, К. К. АЛКОГОЛ ИНТОКСИКАЦИЯСИДА БОШ МИЯ ЖАРОҲАТЛАРИНИНГ ОҒИРЛИК ДАРАЖАСИНИ ЭКСПЕРТ БАҲОЛАШ МЕЗОНЛАРИ. FARMATSIYA VA FARMAKOLOGIYA ФАРМАЦИЯ И ФАРМАКОЛОГИЯ PHARMACY & PHARMACOLOGY, 68.

12. Webb, S. (2019). Incidental vocabulary learning. In S. Webb (Ed.), The Routledge Handbook of Vocabulary Studies (pp. 225-239). Routledge.

13. Laufer, B. (2018). The three 'Ts' of second language vocabulary learning: Input, instruction, involvement. Language Teaching, 51(2), 233-248.

14. Рахмонкулова, О. А. (2022). ЎЗБЕКИСТОН ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ. ИҚТИСОДИЙ ВА МАДАНИЙ СОҲА ИСЛОҲОТЛАРИДА ХОТИН-

ҚИЗЛАРНИНГ ЎРНИ (ЖАНУБИЙ ВИЛОЯТЛАР МИСОЛИДА, 1991–2020 йй.), 10(11).

15. Рахмонкулова, О. А. (2022). РАСШИРЕНИЕ УЧАСТИЯ ЖЕНЩИН В ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЖИЗНИ–ВАЖНЫЙ ФАКТОР ПРОВОДИМЫХ РЕФОРМ В УЗБЕКИСТАНЕ. In The 8th International scientific and practical conference “Modern directions of scientific research development”(January 26-28, 2022) BoScience Publisher, Chicago, USA.

16. Konstitutsiyaviy huquq: Darslik / A.X.Saidov, M.X.Rustambayev, O.Xusanov va boshqalar. - Toshkent: Complex Print, 2019. - 344 b.

17. Saidov, A.X. (2018). Davlat xavfsizligi tizimining konstitutsiyaviy -huquqiy asoslari. Toshkent: TSYU nashri.